

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ
УКРАЇНИ

ЗАГАЛЬНІ
ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ
ЕКОНОМІКИ В
УКРАЇНІ

I КВАРТАЛ 2017 РОКУ

ЗМІСТ

1.	ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ у І КВАРТАЛІ 2017 РОКУ	3
2.	ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ	15
3.	БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	18

У I кварталі
2017 року рівень
тіньової економіки
склав 37% від обсягу
офіційного ВВП

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ У I КВАРТАЛІ 2017 РОКУ

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у I кварталі 2017 року рівень тіньової економіки склав 37% від офіційного ВВП, що на 6 в.п. менше за показник I кварталу 2016 року.

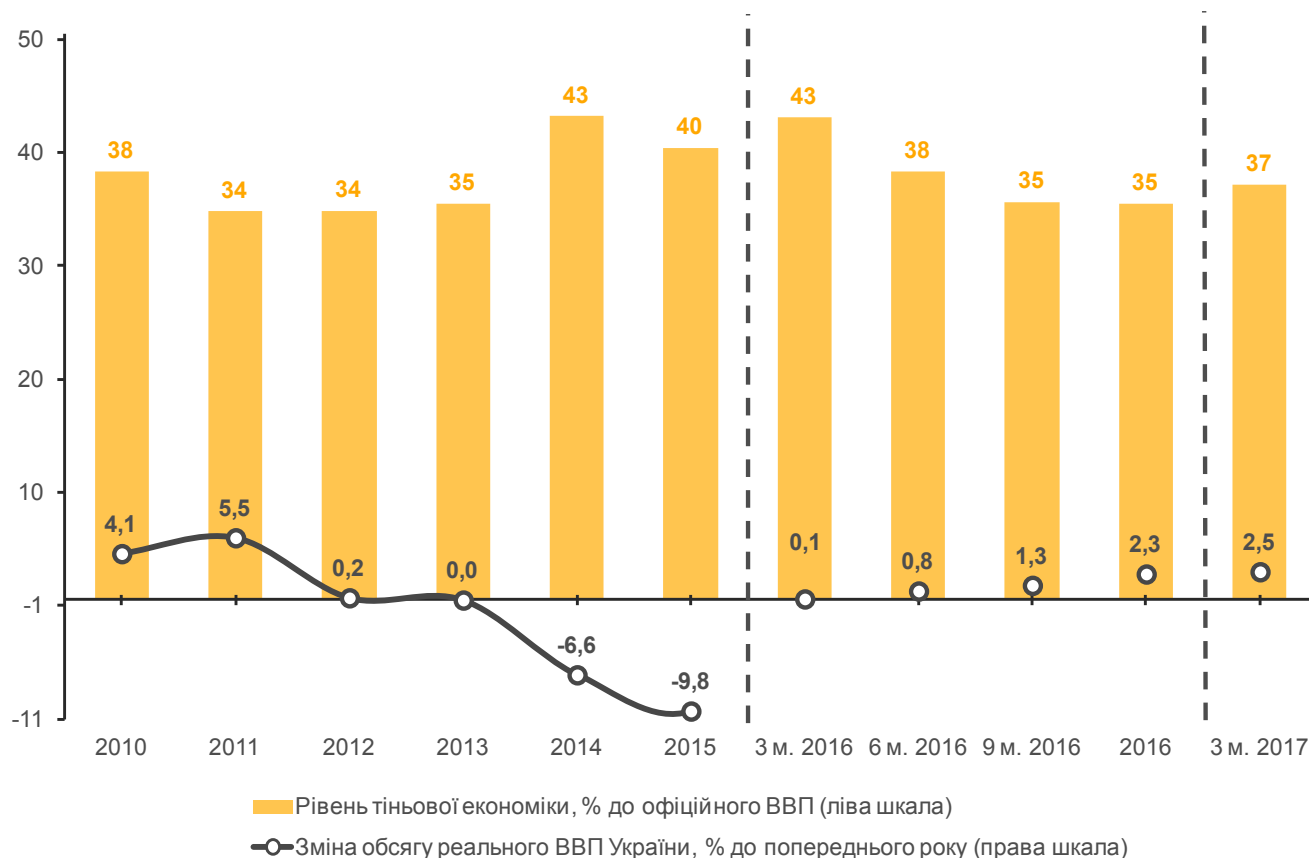

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до відповідного періоду попереднього року)*

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

Оцінку рівня тіньової економіки уточнено внаслідок перегляду Держстатом даних щодо фінансових результатів підприємств до оподаткування шляхом включення до них результатів діяльності банків.

Довідково: розрахунок рівня тіньової економіки здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, затверджених наказом Мінекономіки від 18.02.2009 № 123.

* Отримання вищого рівня тіньової економіки у I кварталі року порівняно з рівнями у решті звітних періодів упродовж року обумовлено впливом сезонного чинника.

Детінізація стала результатом:

- збереження тенденції до започаткованого у 2016 році економічного зростання на тлі досягнутої макроекономічної стабільності;

Довідково: збільшення реального ВВП у I кварталі 2017 року (у розрахунку до відповідного періоду 2016 року) становило 2,5% і підтримувалось розширенням попиту як на внутрішньому, так і зовнішньому (після його звуження упродовж останніх 5 років) ринках.

Динаміка річної споживчої інфляції у березні 2017 р. (у розрахунку до відповідного місяця 2016 року), незважаючи на деяке її прискорення до 15,1% внаслідок типового для березня подорожчання одягу і взуття, в цілому була суттєво нижчою за значення минулих років (20,9% у березні 2016 р. та 45,8 % у березні 2015 р.).

- зростання рівня заробітної плати в економіці (з 01.01.2017 мінімальну заробітну плату встановлено на рівні 3200 грн. проти 1600 грн. з 01.12.2016), що поряд з послабленням інфляційного фону підвищило купівельну спроможність населення і, відповідно, стимулювало збільшення споживчої активності та обороту роздрібної торгівлі;

Довідково: упродовж січня-березня 2017 року реальна заробітна плата зросла на 19,3% (за аналогічний період у 2016 році зафіксовано падіння на 6,8%).

Оборот роздрібної торгівлі у січні-березні 2017 року порівняно із відповідним періодом 2016 року у порівнянних цінах зріс на 3,1% (за цей же період у 2016 році – на 1,6%).

- поліпшення бізнес-клімату в умовах проведення політики дерегуляції підприємницької діяльності та збереження відносної цінової та курсової стабільності, що, у свою чергу, сприяло зміцненню довіри інвесторів до економіки країни.

Довідково: у січні-березні 2017 року отримано позитивну динаміку капітальних інвестицій на рівні 21,4%, тоді як у цей же період 2016 року приріст індексу капітальних інвестицій становив 0,7%.

У I кварталі 2017 року національна валюта девальвувала відносно долара США на 3% (при цьому упродовж лютого-березня 2017 року спостерігалась ревальвація на 0,55%), тоді як у I кварталі 2016 року знецінення офіційного середньомісячного курсу гривні до долара США становило 12,6%.

Відповідно до рейтингу Doing Business-2017 Україна посіла 80 місце серед 190 країн; у рейтингу Doing Business-2016, уточненому відповідно до методології, застосованій в останньому Звіті, Україні належало 81 місце серед 189 країн.

Водночас динаміка детінізації стримується проблемами, нерозв'язання яких негативно позначається на показниках розвитку економіки країни в цілому. Це, зокрема:

- низька довіра до інститутів влади;

Довідково: відповідно до Звіту про Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК) 2016/2017 ефективність державних та суспільних установ залишається одним з найбільших конкурентних “провалів” економіки України (129 місце серед 138 країн). Низька позиція у рейтингу за даним субіндексом засвідчує, що адміністративні та правові умови, в яких діють суб'єкти господарювання, залишаються несприятливими через незмінно високий рівень корупції, відсутність ефективної судової системи та належного захисту прав власності. Зазначені чинники негативно впливають не лише на бізнес-клімат в країні, а й на довіру суспільства до держави у цілому.

- збереження значних викликів стабільності фінансової системи країни;

Довідково: за інформацією НБУ, кількість платоспроможних банків протягом I кварталу 2017 року зменшилась з 96 до 92 станом на 01.04.2017. За інформацією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб станом на 03.05.2017 тимчасову адміністрацію введено у 4 банках (КБ “Фінансова ініціатива”, Родовід Банк, Банк “Юнісон”, Діамантбанк), в стадії ліквідації знаходилось 87 банків.

- наявність територій, непідконтрольних владі, утворених у ході військової агресії на території країни.

Отже, результативність процесу детінізації економіки є похідною від спроможності держави створити сприятливі умови для нарощення суб'єктами господарювання ділової активності в легальній економіці завдяки поліпшенню інвестиційного та бізнес-клімату в країні та створенню такого інституційного середовища, для якого тіньова економіка стала б неефективною.

Усі чотири методи, з використанням яких здійснюється оцінка рівня тіньової економіки, показали зменшення рівня порівняно з I кварталом 2016 року. Зокрема:

- за методом збитковості підприємств зменшення рівня тіньової економіки склало 6 в.п. (до 28% від обсягу офіційного ВВП), що значною мірою відбулося завдяки скороченню обсягу отриманих збитків підприємствами усіх ВЕД (за виключенням ВЕД “Освіта”) поряд із суттєвим покращенням фінансового становища підприємств ВЕД “Фінансова та страхова діяльність” та підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів;
- метод “витрати населення – роздрібний товарооборот” показав зменшення рівня тіньової економіки на 3 в.п. до 55% від обсягу офіційного ВВП;
- електричний та монетарний методи зафіксували зменшення рівнів тіньової економіки на 2 в.п. кожний і склали, відповідно, 32% та 27% від обсягу офіційного ВВП.

Довідково: кожен метод розрахунку рівня тіньової економіки охоплює певну сферу національної економіки (з відповідно різною часткою в ній нелегального сектору). Тому лише інтегральний показник рівня тіньової економіки є комплексним індикатором, що повною мірою характеризує таке явище, як тіньова економіка.

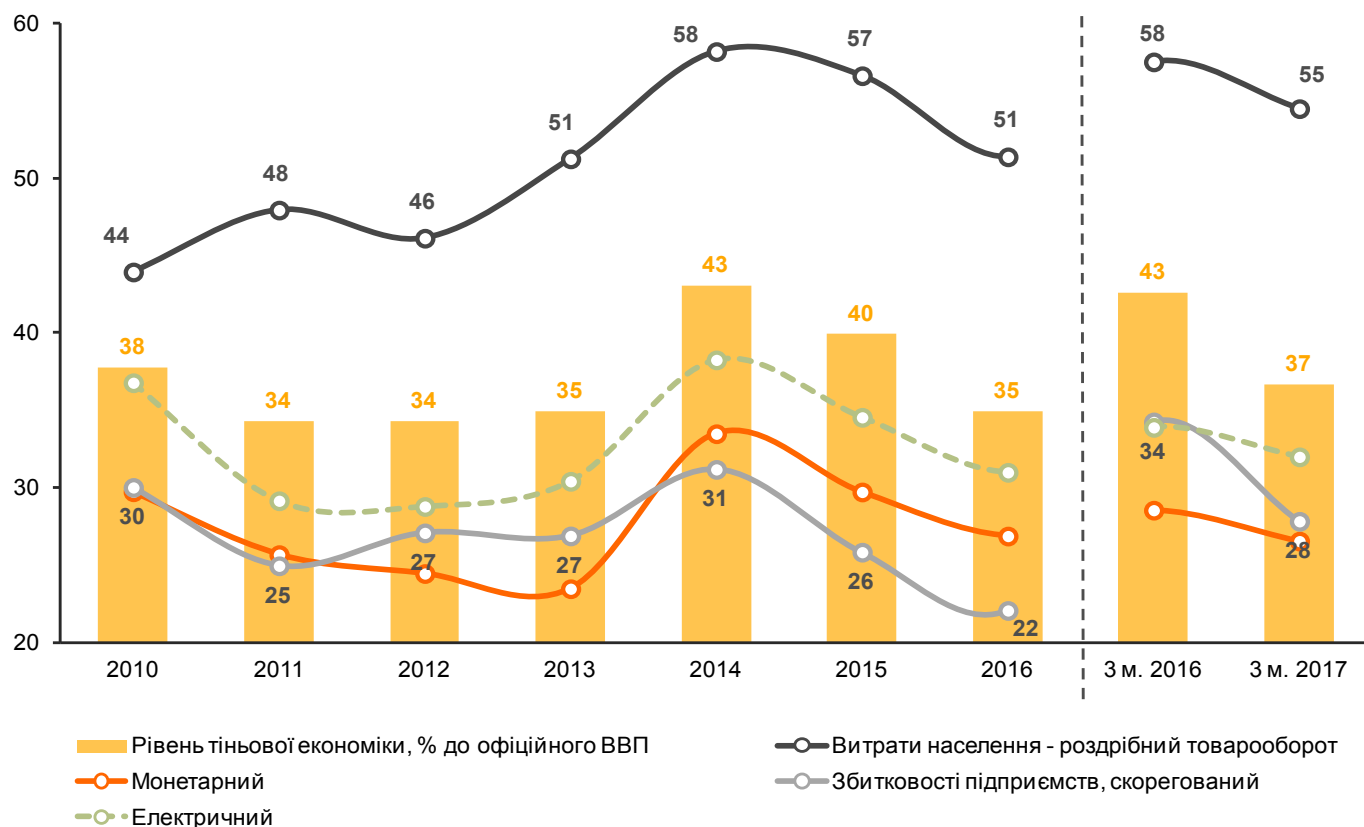

Рис. 2. Динаміка рівня тіньової економіки за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП*

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

Метод
збитковості
підприємств

Рівень тіньової економіки, розрахований за методом збитковості підприємств, у I кварталі 2017 року склав 28% від рівня офіційного ВВП

Показник рівня тіньової економіки, розрахований за **методом збитковості підприємств**, у I кварталі 2017 року склав 28%¹ від офіційного ВВП, що на 6 в.п. менше, ніж у відповідному періоді 2016 року.

Довідково: відповідно до методології розрахунку за методом збитковості підприємств тенденція до зменшення рівня тіньової економіки формується в умовах збільшення обсягу прибутків або скорочення обсягу збитків суб'єктів господарювання.

¹ Оцінку рівня тіньової економіки за методом збитковості підприємств здійснено на основі даних про фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополь, а також частини зони проведення АТО. За ВЕД "Сільське, лісове та рибне господарство" інформацію наведено без урахування рослинництва, тваринництва та змішаного сільського господарства, які відслідковуються тільки в річній звітності.

Рис. 3. Динаміка рівня тіньової економіки за методом збитковості підприємств, у % до рівня офіційного ВВП*

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

Оцінку рівня тіньової економіки уточнено внаслідок перегляду Держстатом даних щодо фінансових результатів підприємств до оподаткування шляхом включення до них результатів діяльності банків.

Позитивна динаміка рівня тіньової економіки за цим методом формувалась в умовах дії упродовж I кварталу 2017 року таких чинників:

- збереження макроекономічної стабільності на тлі налагодження міжгалузевих зв'язків в економіці та формування нових;
- поступове відновлення довіри суб'єктів господарювання – потенційних інвесторів до економіки України на тлі проведення Урядом політики з дерегуляції підприємницької діяльності та вжиття дієвих заходів зі стабілізації економічної ситуації;
- зменшення негативного впливу девальвації офіційного курсу гривні до долара США на результати діяльності суб'єктів господарювання, що сприяло активізації їх виробничої діяльності та, як наслідок, скороченню обсягу збитків, отриманих підприємствами усіх ВЕД (за виключенням ВЕД "Освіта"). Це, у свою чергу, обумовило поступове покращення фінансового результату діяльності підприємств;

Довідково: за підсумком I кварталу 2017 року отримано позитивний фінансовий результат діяльності підприємств в обсязі 102,6 млрд. грн.

- суттєве збільшення обсягу прибутків підприємств ВЕД “Фінансова та страхова діяльність” та підприємств добувної промисловості і розроблення кар’єрів (що обумовлено нарощенням вітчизняними гірничо-збагачувальними комбінатами обсягів виробництва та обсягів реалізації продукції);
- зміні порядку адміністрування податку на прибуток підприємств шляхом відновлення сплати податку на квартальній основі²;

Довідково: як наслідок, у I кварталі 2017 року більшість підприємств сплачували податок за результатами IV кварталу 2016 року, а не всього року. До цього податок сплачувався у вигляді щомісячних авансових внесків за підсумками року, що передував звітному періоду.

Тенденція до **зменшення рівня тіньового сектору** за підсумком I кварталу 2017 року порівняно з відповідним періодом 2016 року спостерігалася **в усіх основних агрегованих ВЕД** (за виключенням ВЕД “Сільське, лісове та рибне господарство”³): у переробній промисловості – на 11 в.п., у добувній промисловості – на 10 в.п., в оптовій та роздрібній торгівлі – на 8 в.п., у ВЕД “Операції з нерухомим майном” – на 7 в.п., у ВЕД “Фінансова та страхова діяльність” – на 6 в.п., у будівництві – на 4 в.п., у транспорті – на 2 в.п.

Рівень тіньової економіки у видах економічної діяльності за методом збитковості підприємств

При цьому порядок розміщення ВЕД за величиною частки тіньового сектору порівняно з I кварталом 2016 року майже не змінився.

Найбільший рівень “тіні” зафіксовано у ВЕД “Фінансова та страхова діяльність” – 51% від рівня офіційного ВДВ даного ВЕД. Водночас суттєве збільшення обсягу прибутків підприємств зазначеного ВЕД за підсумком I кварталу 2017 року (порівняно з обсягом відповідного періоду попереднього року) забезпечило скорочення рівня тіньової економіки у ньому.

Рівень тіньової економіки у добувній промисловості залишився високим (50% від рівня офіційного ВДВ даного ВЕД), що обумовлено, передусім, високим рівнем монополізації на ринку продукції зазначеного ВЕД. Водночас позитивні зрушення у роботі вітчизняних гірничо-збагачувальних комбінатів, що відбулися у I кварталі 2017 року, своїми наслідками мали покращення фінансового становища підприємств ВЕД та зменшення рівня тіньової економіки у ньому.

Традиційно низьким рівень тіньової економіки залишається у ВЕД “Сільське, лісове та рибне господарство” – 10% від рівня офіційного ВДВ даної галузі.

Лідерами у детінізації відносин серед ВЕД за підсумками I кварталу 2017 року стали переробна та добувна промисловості, а також оптова та роздрібна торгівля.

² Відповідно до пункту 137.4 статті 137 Податкового кодексу України в редакції Закону від 21.12.2016 №1797-VIII “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні”.

³ Без урахування рослинництва, тваринництва та змішаного сільського господарства, які відслідковуються у річній звітності.

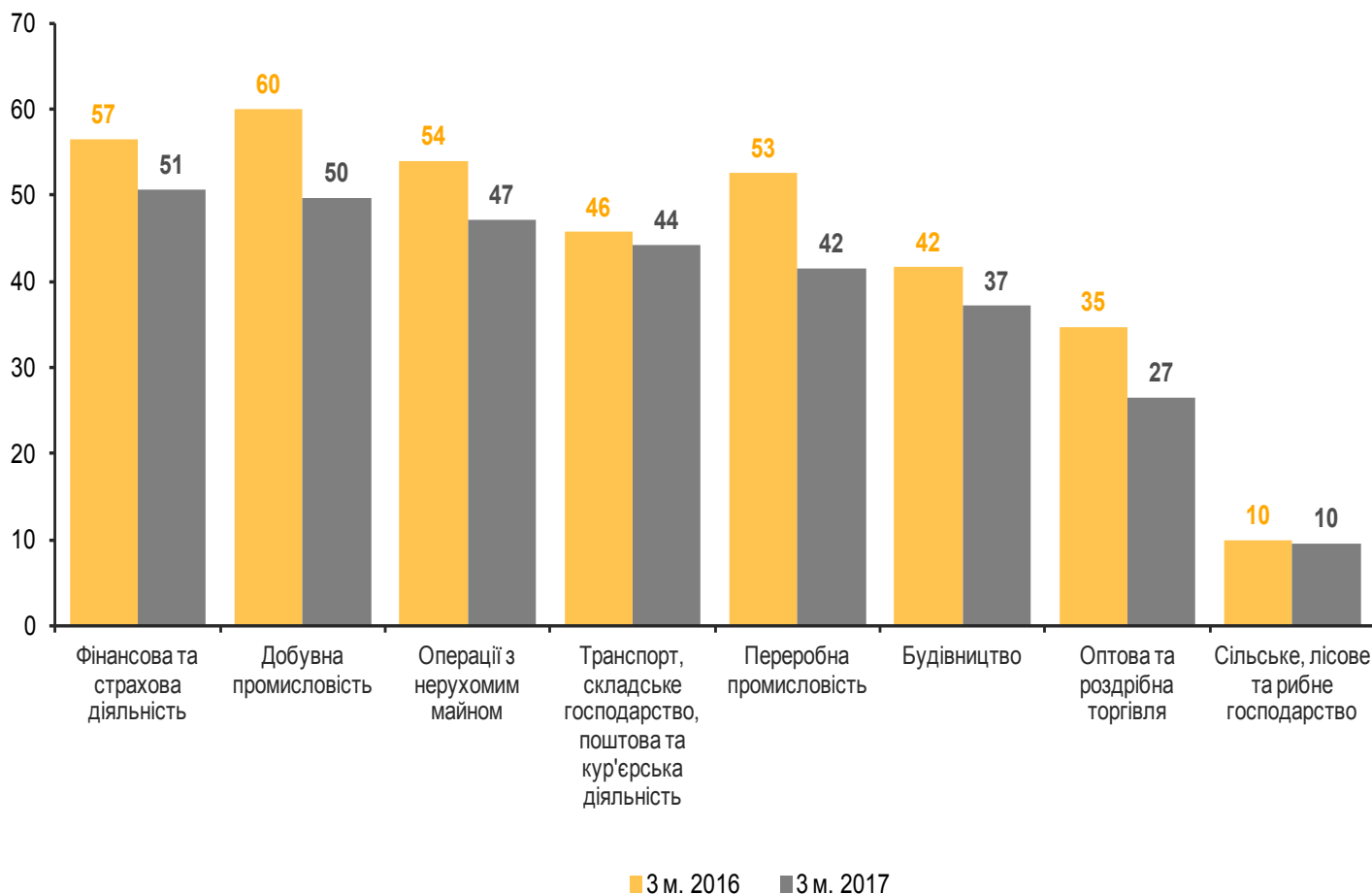

Рис. 4. Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності, % від офіційного обсягу ВДВ відповідного ВЕД

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

Рівень тіньової економіки у видах економічної діяльності за методом збитковості підприємств

Зменшення рівня тіньової економіки у переробній промисловості за підсумком I кварталу 2017 року склало 11 в. п. (до 42% від офіційного обсягу ВДВ), що обумовлено скороченням обсягу збитків підприємств галузі порівняно з відповідним періодом 2016 року у 2,8 разів (до 20,4 млрд. грн. у I кварталі 2017 року) при збільшенні частки прибуткових підприємств на 4,6 в.п. до 66,7% відповідно.

Довідково: за даними Держстату, у I кварталі 2017 року збереглася започаткована у 2016 році тенденція до суттєво скорочення збитків підприємств усіх галузей переробної промисловості, що зумовило покращення фінансового стану підприємств. Зазначене засвідчується отриманим позитивним сальдованим фінансовим результатом діяльності підприємств за підсумком I кварталу 2017 року у розмірі 1,8 млрд. грн. проти негативного у I кварталі 2016 року у розмірі 45,2 млрд. грн.

Найбільший позитивний фінансовий результат отримано підприємствами галузей: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – у розмірі 2,7 млрд. грн. (“-” 6,8 у I кварталі 2016 року); машинобудування – у розмірі 2,7 млрд. грн. (“-” 4,1 млрд. грн. відповідно).

Рівень тіньової економіки у добувній промисловості і розробленні кар'єрів зменшився порівняно з I кварталом 2016 року на 10 в.п. до 50% від ВДВ галузі. Зазначене зменшення обумовлено збільшенням обсягу прибутків, отриманих підприємствами галузі, у 5,5 разів порівняно з обсягом I кварталу 2016 року до 31,6 млрд. грн. у I кварталі 2017 року при збільшенні частки прибуткових підприємств на 13,9 в.п. до 53,7% відповідно.

Покращення фінансових результатів діяльності підприємств ВЕД відбулося на тлі зростання світових цін на залізну руду у 1,77 разів (до 85,7 дол. США за тонну у січні-березні 2017 року проти 48,3 дол. США у січні-березні 2016 року).

Рівень тіньової економіки у видах економічної діяльності за методом збитковості підприємств

Довідково: Держстат формує звітність без урахування частини зони проведення АТО. Враховуючи, що значна кількість добувних підприємств знаходиться на непідконтрольній владі території, розрахунок тіньової економіки за цією галуззю може розглядатись виключно як умовний орієнтир зміни тенденції.

У сфері оптової та роздрібної торгівлі за підсумком I кварталу 2017 року частка тіньового сектору зменшилася на 8 в.п. до 27%, що стало наслідком скорочення обсягу отриманих підприємствами збитків у 4,7 разів порівняно з обсягом I кварталу 2016 року (до 5,2 млрд. грн. у I кварталі 2017 року) при зростанні обсягу прибутків підприємств у 1,6 разів (до 17,3 млрд. грн. відповідно).

Довідково: відновлення споживчого попиту домогосподарств на тлі зростання реальної заробітної плати поряд з послабленим інфляційним фоном обумовили зростання обороту роздрібної торгівлі на 3,1% порівняно з відповідним періодом 2016 року (проти “-” 0,7% у I кварталі 2016 року).

Метод
“витрати населення –
роздрібний
товарооборот”

Рівень тіньової економіки за методом “витрати населення – роздрібний товарооборот” у I кварталі 2017 року склав 55%

Традиційно високий рівень тіньової економіки зафіксував метод **“витрати населення – роздрібний товарооборот” – 55%** від обсягу офіційного ВВП, що менше за показник I кварталу 2016 року на 3 відсоткових пункти. Скорочення обсягів витрат населення на товари, що реалізуються у “тіні”, отримане в умовах перевищення темпів зростання обсягів продажу населенню споживчих товарів у легальному секторі (на 3,0% порівняно з обсягом I кварталу 2016 року) над темпами зростання скорегованих грошових витрат населення на придбання споживчих товарів (“+” 1,0% відповідно).

Рівень тіньової економіки за методом “витрати населення – роздрібний товарооборот”

Тенденція до зменшення рівня тіньової економіки за цим методом, започаткована у 2016 році в умовах зменшення навантаження на фонд оплати праці (при застосуванні ставки ЄСВ у розмірі 22%), у I кварталі 2017 року збереглася завдяки розширенню споживчого попиту населення внаслідок підвищення рівня реальної заробітної плати в економіці (з 01.01.2017 до 3200 грн.), який на тлі сповільнення цінової динаміки задовольнявся переважно у легальному сегменті роздрібної торгівлі.

Довідково: зростання реальної (з урахуванням інфляції) заробітної плати за підсумком I кварталу 2017 року склало 19,3% до відповідного періоду 2016 року.

Зменшення рівня тіньової економіки відносно показника I кварталу 2016 року зафіксував також удосконалений Мінекономрозвитку метод **“витрати населення – роздрібний товарооборот і послуги”** (61% від обсягу офіційного ВВП).

Довідково:
метод “витрати населення – роздрібний товарооборот” удосконалено шляхом:
 дооцінки обсягів “тіньових” комерційних послуг, що надаються населенню суб'єктами господарювання;
 включення у розрахунок обсягу продажу домогосподарствами сільськогосподарської продукції на неформальних ринках.

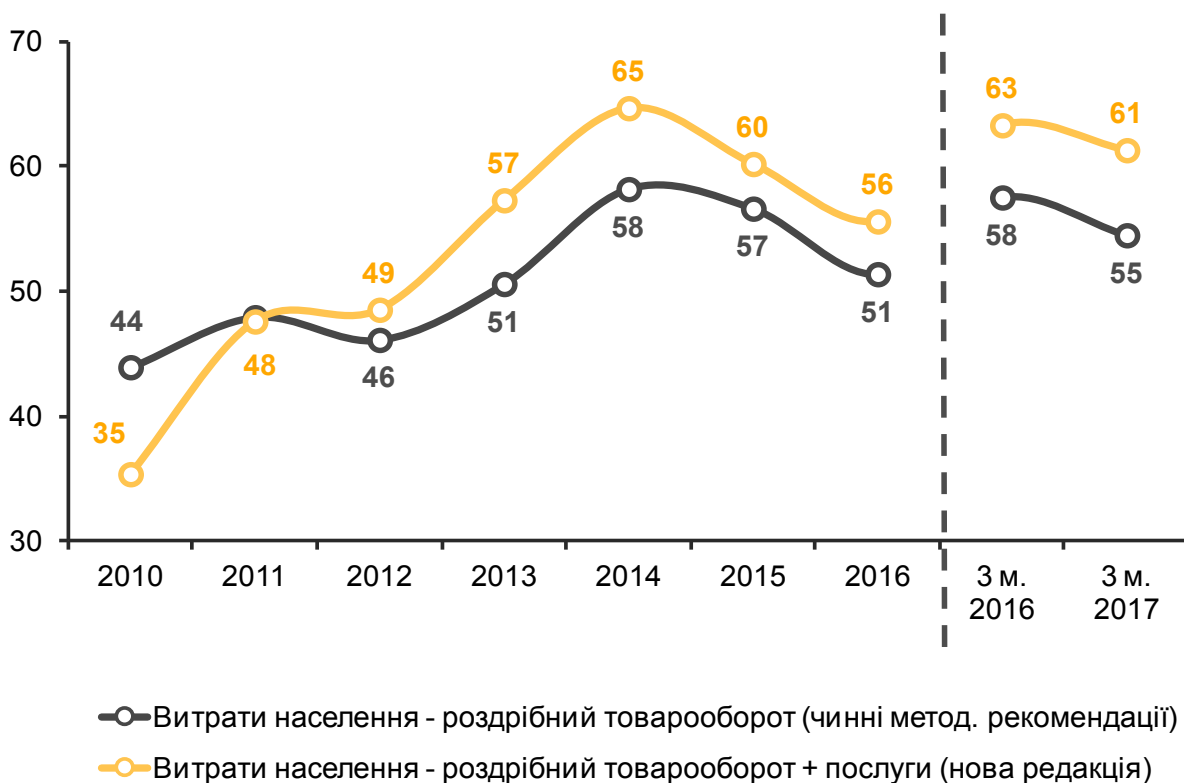

Рис. 5. Рівень тіньової економіки за чинною та удосконаленою редакцією методу “витрати населення – роздрібний товарооборот”, % від обсягу офіційного ВВП*

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

Рівень тіньової економіки, розрахований з використанням **електричного методу**, **зменшився** порівняно з відповідним періодом 2016 року **на 2 в.п.** і **склав 32%** від рівня офіційного ВВП. Відповідно до методології розрахунку зменшення рівня “тіні” за цим методом отримане в результаті збільшення обсягу реального ВВП у I кварталі 2017 року більшими темпами (на 2,5% відносно I кварталу 2016 року), ніж обсягу внутрішнього споживання електроенергії, за вирахуванням споживання на комунально-побутові потреби (на 1,8% відповідно).

Довідково: методологія розрахунку рівня тіньової економіки за електричним методом полягає в порівнянні приросту внутрішнього споживання електроенергії (за вирахуванням споживання на комунально-побутові потреби), скоригованого на коефіцієнт рівня НТП, досягнутого у реальному секторі економіки при споживанні всіх видів ПЕР, з приростом ВВП: якщо має місце перевищення приросту (менше падіння) внутрішнього споживання електроенергії над приростом (падінням) ВВП – вважається, що електроенергія спрямовується на виробництво у тіньовому секторі.

Рис. 6. Рівень тіньової економіки за електричним методом, у % до офіційного ВВП*
Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

Рівень тіньової економіки, розрахований за монетарним методом, у I кварталі 2017 року склав 27%

Монетарний метод

Рівень тіньової економіки, розрахований з використанням **монетарного методу, скоротився** порівняно з показником I кварталу 2016 року **на 2 в.п. до 27%** від ВВП. При цьому **удосконалений** Мінекономрозвитку **монетарний метод** (методологічні положення розрахунку за яким наразі апробуються) зафіксував збереження рівня тіньової економіки незмінним, що, на наш погляд, є більш адекватною оцінкою процесів детінізації за цим методом на тлі незначного зростання питомої ваги обсягу готівкових коштів у грошовій масі в умовах розширення споживчого попиту населення у звітному періоді (27,1% станом на 01.04.2017 проти 26,8% станом на 01.04.2016).

Довідково:

монетарний метод удосконалено шляхом внесення таких змін:

за базовий рік прийнято умовний рік, в якому всі операції здійснюються на безготівковій основі. Як наслідок, обсяг готівкових коштів дорівнює "нулю" ($M0b = 0$), й, відповідно, рівень тіньової економіки також є нульовим. За таких умов будь-яке збільшення обсягу готівки створює потенційні можливості для розвитку тіньової економіки:

з методичних положень розрахунку рівня тіньової економіки за монетарним методом виключено модифікований метод (який згідно з чинною редакцією Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки є складовою частиною монетарного методу).

Рис. 7. Рівень тіньової економіки за чинною та удосконаленою редакцією монетарного методу, % від обсягу офіційного ВВП*

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

Одна з головних загроз, які несе в собі тіньова економіка, полягає у спотворенні законів та інструментів ринку, а, отже, основ побудови збалансованої економічної системи. Тому зусилля Уряду країни концентруються на запровадженні заходів, спрямованих на мінімізацію впливу системних чинників тінізації економіки, які залишаються актуальними, а саме:

- **високий рівень корупції;**

Довідково: за даними рейтингу “Індекс сприйняття корупції 2016” за рівнем корупції Україна посідає 131 місце із 176 країн.

- **низька ефективність функціонування органів судової системи;**

Довідково: рівень незалежності судової влади та рівень ефективності правової системи в арбітражному врегулюванні оцінюються міжнародними експертами надзвичайно низько (відповідно на 129 і 121 місцях у рейтингу ГІК 2016/2017).

- **недостатній захист прав на рухому та нерухому власність, включаючи права на фінансові активи;**

Довідково: за даними рейтингу ГІК 2016/2017 Україна знаходиться на 131 місці за рівнем захисту прав власності та на 125 місці за рівнем захисту прав інтелектуальної власності.

- **непередбачуваність змін у податковому законодавстві,** що не дозволяє суб'єктам господарювання вибудовувати стратегію розвитку, сумісну з державною податковою політикою, та, водночас, спричиняє збільшення кількості помилок економічних суб'єктів при нарахуванні та сплаті податків і зборів.

**ПОЛІПШЕННЯ
БІЗНЕС-КЛІМАТУ**

ПОЛІПШЕННЯ БІЗНЕС-КЛІМАТУ

З метою усунення адміністративно-регуляторних бар'єрів, які стримують діяльність суб'єктів господарювання, упродовж січня-березня 2017 року органами державної влади вживалися заходи за наступними напрямками:

- **СПРОЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:**

створено правові підстави для участі України в програмі ЄС “Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME (2014-2020))”, що сприятиме поліпшенню бізнес-середовища та розвитку малого і середнього підприємництва в Україні (Закон України від 22.02.2017 №1904 “Про ратифікацію Угоди між Урядом України і Європейським Союзом про участь України в програмі ЄС “Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)””);

спрощено механізм державного регулювання використання печаток у господарській діяльності (виключено: вимогу щодо обов'язкового використання печаток незалежно від їх наявності у суб'єктів господарювання; можливість визнання документа (угоди, угоди) недійсним (неукладеним, недосконалим) у зв'язку з відсутністю відбитка печатки; необхідність використання печаток у взаєминах суб'єктів господарювання з державними органами та органами місцевого самоврядування (Закон України від 23.03.2017 №1982 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання печаток юридичними особами та фізичними особами – підприємцями”, набув чинності 19.07.2017);

покращено умови здійснення зовнішньоекономічної діяльності шляхом спрощення і прискорення проведення митних формальностей та удосконалення механізму повернення суб'єктам господарювання надміру сплачених митних платежів (постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2017 №27 “Про внесення змін до Положення про митні декларації”);

створено умови для забезпечення прозорості процесу повернення суми бюджетного відшкодування ПДВ із затвердженням Порядку ведення Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування ПДВ (постанова Кабінету Міністрів України від 25.01.2017 №26, набрала чинності у повному обсязі 01.04.2017);

удосконалено систему надання послуг з аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання та окремих територій, забезпечено доступність і конкуренцію на ринку цих послуг (постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2017 №5 “Про затвердження Порядку здійснення постійного та обов'язкового аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій”);

створено сприятливі умови для ведення господарської діяльності операторами ринку медичних виробів внаслідок удосконалення Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на лікарські засоби та вироби медичного призначення (*постанова Кабінету Міністрів України від 25.01.2017 №43 “Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2008 р. №955 і від 2 липня 2014 р. №240”*);

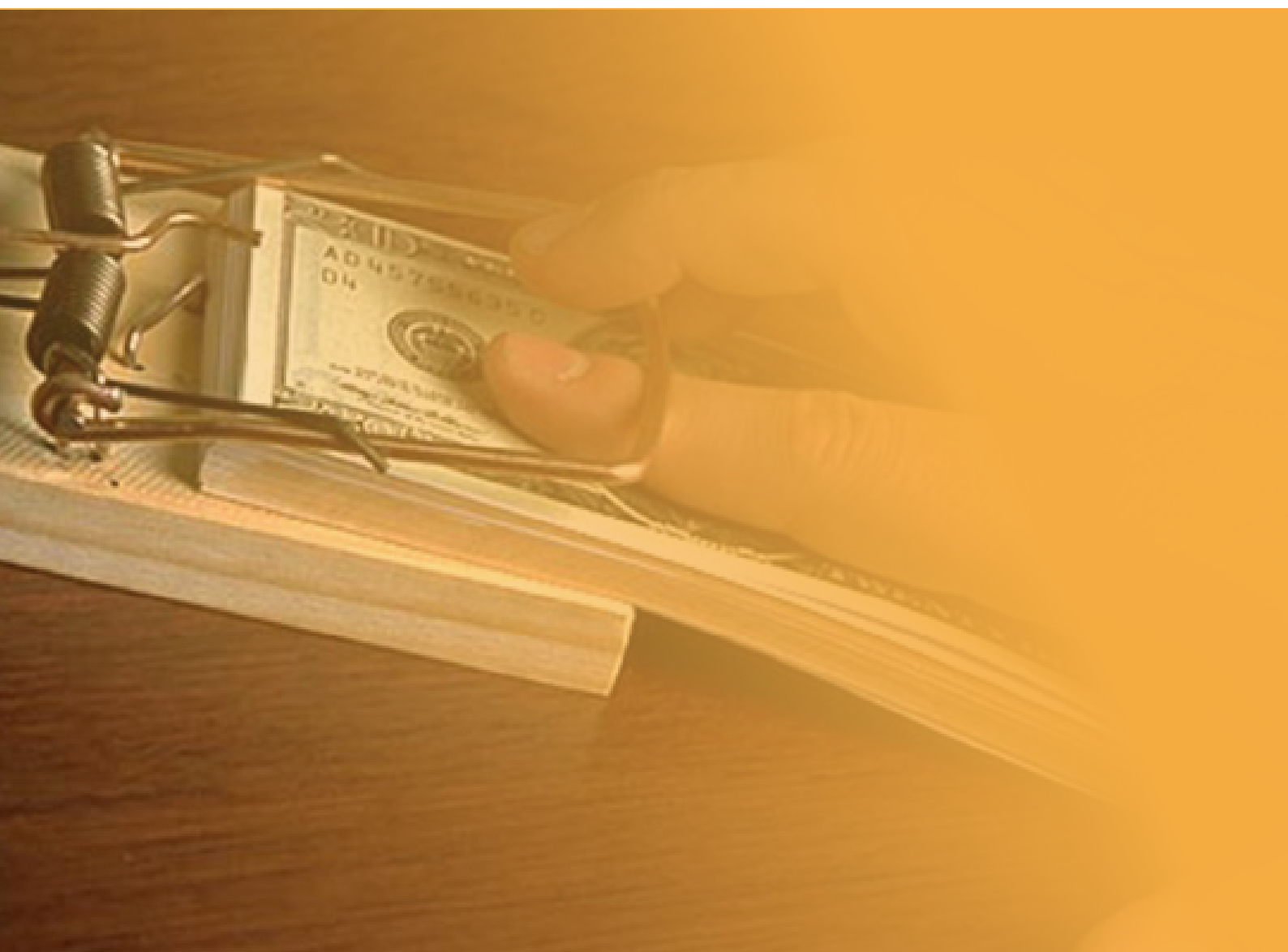
усунено втручання органів державної влади в господарські відносини у сфері залізничного транспорту та створено рівні економічні умови для всіх суб'єктів господарювання, які забезпечують здійснення залізничних вантажних перевезень (*розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.02.2017 №64-р “Про визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2012 р. №209”*);

спрощено ліцензування господарської діяльності з будівництва об'єктів IV і V категорії складності шляхом внесення змін до Порядку ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури (передбачено безстроковість дії ліцензії) (*постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 №238 “Про внесення змін до Порядку ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури”*);

створено чіткий механізм правового регулювання у сфері ліцензування господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів повітряним транспортом (*постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 №134 “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів повітряним транспортом”*);

надано можливість суб'єктам господарювання реалізувати право на отримання розстрочення сплати ПДВ при ввезенні на митну територію України устаткування та обладнання для використання у деревообробному виробництві та для виробництва медичних виробів (*постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2017 №196 “Питання надання розстрочення сплати податку на додану вартість під час ввезення на митну територію України устаткування та обладнання”*);

пом'якшено тимчасові валютні обмеження, що сприятиме збільшенню обсягів продажу продукції українського виробництва покупцям-нерезидентам (НБУ звільнив від обов'язкового продажу надходження в іноземній валюті від нерезидентів у разі, якщо кошти надходять як грошове забезпечення (гарантійний внесок, застава, завдаток, депозит, гарантія) участі в аукціонах, торгах або тендерах, та надав банкам можливість купувати для клієнтів іноземну валюту, не враховуючи до загальної суми наявного на рахунках резидента залишку валюти, який надійшов як грошове забезпечення від нерезидента для участі в торгах, тендерах або аукціонах (*постанова Правління Національного банку України від 22.02.2017 №13 “Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 13 грудня 2016 року №410”, набула чинності 23.02.2017*).

**БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ
ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ**

БОРОТЬБА З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

З метою посилення боротьби з тіньовою економічною діяльністю, корупційними проявами у I кварталі 2017 року органами виконавчої влади здійснювалися наступні заходи.

Упродовж звітнього періоду **органами Держаудитслужби⁴** проведено загалом 710 контрольних заходів (у тому числі 397 планових та 233 позапланових ревізій та перевірок), з яких 627 ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності та перевірок державних закупівель. Порухення фінансово-господарської дисципліни виявлено на 541 підприємстві, в установі та організації.

Загалом протягом січня-березня 2017 року на 497 підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності виявлено порушення, які призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму понад 733,3 млн. грн., з них при використанні державних ресурсів – на суму 591,3 млн. грн., комунальних ресурсів – на суму 141,6 млн. гривень.

У ході реалізації контрольних заходів встановлено фінансових порушень при використанні бюджетних ресурсів, що призвели до втрат загалом на суму понад 404,0 млн. грн., з яких майже 281,7 млн. грн. (69,7%) – кошти державного бюджету.

За результатами проведених ревізій в бюджетних установах та організаціях виявлено порушень, що призвели до втрат фінансових та матеріальних ресурсів на суму понад 286,8 млн. грн., у тому числі обсяг порушень з коштами державного бюджету становив 207,3 млн. грн., з коштами місцевих бюджетів – понад 75,1 млн. гривень.

Незаконне, нецільове витрачання коштів і матеріальних цінностей, а також їх недостачі встановлено на 475 об'єктах контролю на загальну суму майже 440,5 млн. грн. (або 60,1% від загальної суми виявлених порушень, що призвели до втрат). При використанні державних ресурсів порушень встановлено на суму понад 340,6 млн. грн та при використанні комунальних ресурсів – майже на 99,8 млн. грн. У бюджетних установах і організаціях виявлено незаконне і нецільове витрачання коштів і матеріальних цінностей та їх недостачі на суму понад 280,7 млн. грн. (або 63,7 % від загальної суми виявлених таких порушень).

Внаслідок реалізації товарів, робіт і послуг за заниженими цінами, безоплатного надання в оренду майна тощо бюджетами усіх рівнів, бюджетними установами та організаціями, а також підприємствами втрачена можливість отримати належні доходи в сумі майже 292,9 млн. грн. (39,9 % від загального обсягу установлених втрат). Проведеними контрольними заходами встановлено недоотримання фінансових ресурсів підприємствами, установами та організаціями державної форми власності

⁴ Джерело: офіційний сайт Державної аудиторської служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/128466>

на суму понад 250,6 млн. грн., комунальної форми власності – 41,8 млн. грн. У бюджетних установах та організаціях встановлено таких фактів на суму понад 6,1 млн. гривень.

Найбільш масштабними та розповсюдженими фінансовими порушеннями, які призвели до втрат ресурсів, є:

- незаконні витрати внаслідок оплати завищеної вартості виконаних робіт та/або наданих послуг, а також зайві виплати внаслідок завищення кількості чи вартості придбаних товарів – на суму майже 232,6 млн. грн.;
- реалізація суб'єктами господарювання товарів, робіт чи послуг безоплатно або за заниженими цінами – у розмірі 51,1 млн. грн.;
- проведення незаконних (зайвих) виплат по заробітній платі – на суму понад 27,9 млн. грн.;
- зайве виділення (отримання) коштів юридичним особам, одержувачам внаслідок завищення відповідних розрахунків, або тим, які не мали права на їх отримання чи при відсутності потреби – на майже 27,2 млн. грн.;
- незаконні виплати фізичним особам (компенсацій, допомоги, пільг та субсидій, пенсій, стипендій), у тому числі тим, які не мали права на їх отримання або у завищених розмірах – у розмірі 26,4 млн. грн.;
- ненарахування і неперерахування (неповне перерахування) надходжень до загального та спеціального (крім спецфонду бюджетних установ) фондів бюджету – на майже 25,5 млн. грн.;
- списання коштів на видатки/витрати без отримання товарів, робіт чи послуг або в обсягах, вищих від їх фактичної вартості – на понад 20,2 млн. грн.;
- здійснення за рахунок бюджету одного рівня видатків, які відповідно до бюджетного законодавства мають здійснюватися з бюджету іншого рівня – 16,3 млн. грн.;
- безпідставне покриття витрат фізичних або юридичних осіб при відсутності в обліку дебіторської заборгованості – 14,8 млн. грн.;
- недоотримання доходів від реалізації бюджетними установами безоплатно товарів, послуг від господарської діяльності – 12,9 млн. грн.;
- сплата внесків до державних цільових фондів по незаконних сумах з оплати праці або за завищеною ставкою збору – на майже 12,5 млн. грн.;
- ненарахування та/або невжиття заходів щодо стягнення сум штрафних санкцій, передбачених умовами договору – близько 11,3 млн. грн.;
- нецільові витрати – понад 10,9 млн. грн.;
- втрата доходів через списання дебіторської заборгованості – понад 8,0 млн. грн.;
- понаднормове списання з обліку матеріальних цінностей, що відсутні в наявності – понад 6,9 млн. грн.;
- покриття за рахунок загального фонду кошторису витрат спеціального фонду (без відновлення касових видатків загального фонду) – на суму понад 6,6 млн. грн.;
- недоотримання суб'єктами господарювання належних надходжень за майно, надане у користування, оренду – 4,2 млн. грн.;
- недостачі коштів та матеріальних цінностей – майже 4,1 млн. грн.;
- ліквідація (знищення, розбирання) майна, проведена всупереч законодавству – майже 2,6 млн. грн.;
- незаконне відчуження майна – майже 2,2 млн. грн. тощо.

Органами Держаудитслужби вжито заходів, завдяки яким у січні-березні 2017 року забезпечено: відшкодування і поновлення незаконних, нецільових витрат та недостач на суму майже 185,0 млн. грн. (з яких понад 126,4 млн. грн. – за порушеннями, виявленими у попередніх періодах), у тому числі бюджетних коштів – понад 161,9 млн. гривень.

За результатами аналізу державних закупівель (без виходу на об'єкт контролю шляхом запиту документів) органами Держаудитслужби протягом I кварталу 2017 року попереджено порушень у сфері державних закупівель на загальну суму понад 2,8 млрд. грн., з них відмінено конкурсні торги на загальну суму понад 2,5 млрд. грн. та розірвано укладених договорів на 298,1 млн. гривень.

За результатами проведених контрольних заходів загалом органами Держаудитслужби подано 313 пропозицій щодо застосування фінансових санкцій до порушників фінансово-бюджетної дисципліни, з яких застосовано 243, а саме: у 18 випадках призупинено бюджетні асигнування, у 205 – зупинено операції з бюджетними коштами та 20 об'єктам контролю - розпорядникам бюджетних коштів зменшено бюджетні призначення/асигнування на загальну суму майже 6,5 млн. гривень.

З метою вжиття відповідних заходів до порушників фінансової дисципліни органами Держаудитслужби до правоохоронних органів у I кварталі 2017 року передано 372 матеріали ревізій та перевірок. Правоохоронними органами у січні-березні 2017 року за матеріалами проведених контрольних заходів розпочато 173 досудових розслідування.

У звітному періоді органи Держаудитслужби, реалізуючи право на звернення до суду в інтересах держави, пред'явили 22 позови до суду щодо відшкодування втрат фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму майже 4,4 млн. грн. Також ними ініційовано 199 цивільних позовів перед органами прокуратури, об'єктом контролю або його органом управління, іншим державним органом.

За звітний період до Держфінмоніторингу направлено 35 інформацій про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, на суму понад 318,1 млн. гривень. Вживаючи заходів, спрямованих на посилення персональної відповідальності порушників фінансової дисципліни, до адміністративної відповідальності притягнуто 886 посадових осіб. Загальна сума накладених адміністративних стягнень склала майже 259,5 тис. гривень. До дисциплінарної відповідальності притягнуто 209 посадових осіб, з яких 37 – звільнено із займаних посад, до матеріальної – 76 осіб.

У I кварталі 2017 року **Державною фіскальною службою України⁵** та її територіальними органами проведено активну роботу щодо виявлення суб'єктів мінімізації податкових зобов'язань, які формували фіктивний податковий кредит та надавали його платникам податків реального сектору економіки. У січні-березні 2017 року підрозділами податкового та митного аудиту Державної фіскальної служби проведено майже 3,6 тис. перевірок суб'єктів господарювання (у тому числі 897 планових та майже 2,7 тис. позапланових перевірок), за результатами яких сума донарахованих грошових зобов'язань, що підлягає погашенню, становить понад 1,9 млрд. гривень.

⁵ Джерело: офіційний сайт Державної фіскальної служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://sfs.gov.ua/diyalnist/-pokazniki-roboti/kontrolno-perevirochna-roboti/>

<http://sfs.gov.ua/diyalnist/-pokazniki-roboti/dosudove-slidstvo/>

<http://sfs.gov.ua/diyalnist/-zapobigannya-proyavam-korupts/insha-informatsiya-pro>

Органами досудового розслідування Державної фіскальної служби упродовж I кварталу 2017 року розпочато 1,5 тис. кримінальних проваджень, у яких закінчено досудове розслідування, направлено до суду з обвинувачувальним актом 211 кримінальних проваджень стосовно 230 осіб. Забезпечено відшкодування збитків за закінченими кримінальними провадженнями на суму майже 133,2 млн. гривень.

За фактами вчинення посадовими особами Державної фіскальної служби злочинів у сфері службової діяльності правоохоронними органами у звітному періоді розпочато 133 кримінальних проваджень. За результатами проведених перевірок та розслідувань керівникам територіальних органів ДФС направлено 126 подань про усунення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушень, винесено 248 офіційних застережень та до дисциплінарної відповідальності притягнуто 141 особу.